

Становище от член на научно жури
за придобиване на образователна и научна степен „доктор” по програма
„Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка“ (Финанси)
в СА „Д. А. Ценов” – Свищов

Изготвил становището: проф. д-р Силвия Трифонова Трифонова-Праматарова

Автор на дисертационния труд: редовен докторант Димчо Ивелинов Шопов

Тема на дисертационния труд: „Дългова криза и дефицитното финансиране в ЕС: проблеми и решения”

I. Общо представяне на дисертационния труд:

1. Предмет на дисертационния труд са проблемите, произтичащи от дълговата криза в ЕС, и намирането на решения за намаляване на ефекта от кризата, както и евентуалното избягване на подобни бъдещи сътресения. Обект на изследване е дълговата криза от 2009 г. и приложението на дефицитното финансиране в икономиките на страните от ЕС.

2. Дисертационният труд е с общ обем от 248 страници, като изложението е съставено от три глави и заема 190 страници.

3. Структурата на дисертационния труд е класическа, съставена от въведение, три глави, заключение, библиография и приложения. В първа глава са представени фундаменталните постановки, касаещи природата на държавния бюджет, бюджетния дефицит и дефицитното финансиране. Във втора глава е представена концептуалната рамка на изследването и е направен анализ на дълговата криза и фискалната политика в ЕС. В трета глава е изследвана структурата на дълга на страните от ЕС, изготвен е иконометричен анализ на дълговата тежест за периода 2000-2019 г. и прогноза за динамиката на държавния дълг, като накрая са формулирани насоки за усъвършенстване на дълговото управление в ЕС.

4. Списъкът на използваната литература се състои от 139 източника, от които 50 са на български език, а 89 – на английски език.

5. Приложенията са 4 на брой и заемат общо 29 страници. Първото и второто приложение включват множество таблици.

II. Преценка на формата и съдържанието на дисертационния труд.

1. Съвременното дългово и фискално управление силно маркира бъдещото икономическо развитие на всяка страна, вкл. и на България, тъй като налага нови параметри на финансовото управление и предопределя посоката на развитие на икономиката. Тези проблеми са особено актуални и навременни предвид на бързото увеличаване на държавния дълг в някои страни членки на ЕС в последните две десетилетия. Това поражда сериозни фискални предизвикателства пред страните, които същевременно се съчетават с проблеми на конкурентоспособността, производителността, състоянието на платежния баланс, трудовия пазар, иновациите, социалните реформи, демографските проблеми и др. За актуалността на проблемите по управлението на дълга и фискалната политика в ЕС, и в частност в България, свидетелства огромният интерес от страна на полиси-мейкъри, практики, експерти и изследователи.

2. Методологията на изследването включва широк кръг научноизследователски методи като историко-логически подход, сравнителен анализ, факторен и структурен анализ, системен подход, метод на анализа и синтеза, индуктивен и дедуктивен метод, метод на наблюдението, емпиричен анализ и иконометрично моделиране. Трудът се характеризира с кохерентност и последователност на съжденията. Осъществен е плавен

преход между отделните части. В труда е широко използван графичен и табличен инструментариум за илюстриране на изложените тези и постановки. Представени са общо 18 фигури и 16 таблици.

3. Авторефератът отразява точно и ясно написаното в труда. Положително впечатление прави представената от докторанта Справка на публикациите на докторанта по темата на труда, която включва 2 доклада, 2 статии и 1 студия, публикувани в нереферирани издания с научно рецензиране или в редактирани колективни томове, и публикувана глава от колективна монография (на английски език).

III. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд.

Дисертационният труд показва задълбочено познаване на изследваната материя от докторанта. Съгласна съм с посочените в Автореферата на труда приноси моменти в теоретичен и приложен аспект, изведени на базата на направения теоретико-методологичен и практико-приложен анализ в труда.

Като по-значими приноси оценявам разработеният модел за измерване силата на влияние на дълговата криза и нивото на задлъжнялост на страните от ЕС, представен в осем последователни етапа, и формулираните препоръки за справяне с дълговата криза и за избягване на бъдещи икономически сътресения в рамките на ЕС.

IV. Критични бележки и въпроси по дисертационния труд.

1. Първото впечатление, което прави анализът в труда, е, че не са ползвани и цитирани трудовете на такива специалисти по фискално и дългово управление като доц. д-р Пл. Орешарски, доц. д-р Ст. Ралева, доц. д-р Ат. Атанасов, доц. д-р Св. Бонева, проф. д-р Йорданка Статева, доц. д-р Силвия Кирова, гл.ас. д-р Н. Величков, гл.ас. д-р М. Ковачевич, д-р Св. Колев, И. Христова и други, в т.ч. и автора на становището. Очевидно е, че не се познават публикациите на колегите от УНСС, тъй като единствените цитирани автори от УНСС в труда са проф. д-р Р. Брусарски (в съавторство), проф. д-р Н. Николова, д-р В. Николова (чийто дисертационен труд е именно по тази проблематика).
2. По отношение на същността на паричната политика е цитиран единствено Иван Илиев (Илиев, Маринов, Шиваров, 2010, с. 220), а редица автори имат значими публикации по темата.
3. Има големи повторения в целия труд. Става дума за цели страници, които се повтарят. Например, три страници от първа глава - стр. 16-18, които изцяло се дублират с написаното на стр. 130-131! Няма никакъв смисъл от подобно включване на такива големи части на две места в изложението.
4. На стр. 74 се коментира терминът „Debt overhang” – цит. „превишаване на нормалните нива на държавен дълг, при което тежестта е толкова голяма, че държавната икономика не може да поеме допълнителен дълг за финансиране на бъдещи проекти”. Има нужда от коригиране. Считам, че под „държавната икономика” се има предвид икономиката на държавата. На много места в труда се използват и термините „държавна задлъжнялост” и „държавно дефицитно финансиране”, които също не са характерни в специализираната литература. Публична задлъжнялост, публичен дълг и др. са широкоприети понятия.
5. На стр. 164 е посочено, че „Безработицата представлява общата сума на незаемите към момента лица като процент от работната сила, която е общият брой на заетите и незаемите”. Безработицата не е сума на незаемите, а на безработните като процент от работната сила. Незаемите не е задължително да са безработни, тъй като има лица извън работната сила.
6. В т. 3. „Иконометричен модел на дълговата тежест на страните от ЕС за периода 2009-2019 г.” първо се изследват всички страни членки на ЕС. А после докторантът избира само 6 страни, за които прави прогноза (Испания, Кипър, Гърция, Ирландия, Италия и Португалия), без да включи България. Не става ясно защо само тези държави са избрани.

7. Освен това в целия дисертационен труд би следвало да се обърне по-голямо внимание на проблемите и предизвикателствата пред дълговото управление на България.
8. Изборът на най-подходящ ARIMA модел също е доста странен (стр. 194). Препоръчвам докторантът да избере модел по т.нар. информационни критерии, (които той дори не споменава), като Akaike information criterion (AIC) или Bayesian information criterion (BIC), като сравни различните модели по един от двата информационни критерия, а след това избраният модел да бъде подложен на детайлна диагностика, включително диагностика на остатъците.
9. На Фигура 3-6. (стр. 196) прогнозата за Ирландия сочи в края на прогнозния период да има отрицателна стойност на показателя Дълг към БВП, което е невъзможно (дългът винаги е положително число, както и БВП). Необходимо е и да се дадат доверителните интервали на прогнозата. Такива липсват в труда/приложенията към него.
10. В Приложение 2.20 (стр. 247) в таблицата пише в една колона „Претеглена средна стойност” и в другата колона „Средна претеглена стойност”, и данните са различни. Не става ясно каква е разликата между тези две колони.
11. Форматирането на труда не е уеднаквено. То е различно в различни части на труда, което затруднява четенето на труда.
12. Имам и финален въпрос към докторанта, който е ключов за България: По какъв начин в българската икономика би могъл да бъде намерен оптимален баланс между съблюдаването на поетите дългове и фискални ангажименти към европейските институции, от една страна, преодоляването на макроикономическите дисбаланси в страната, от друга, и финансирането на растящите публични разходи и бюджетни дефицити с увеличена външна задлъжнялост, от трета?

V. Обобщена оценка на дисертационния труд и заключение.

Докторантът Димчо Ивелинов Шопов показва задълбочено познаване на изследваната материя и умение да идентифицира важни проблеми и да провежда самостоятелно научно изследване. Поради това давам положителна оценка за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд и автореферат, и предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на Димчо Ивелинов Шопов по програма „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка“ (финанси) в СА „Д. А. Ценов” – Свищов.

Дата: 15.06.2020 г.

Изготвил становището:
(проф. д-р Силвия Трифонова-Праматарова)